

Pyhjärven kaupunki

Esiopetussuunnitelma

2011

Sisällysluettelo

1. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

(osittain täydennetty v.2002 esiopsia)

- 1.1. Tehtävä
- 1.2. Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

2. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

(osittain täydennetty v.2002 esiopsia)

- 2.1. Esiopetuksen järjestäminen
- 2.2. Oppimiskäsitys
- 2.3. Oppimisympäristö
- 2.4. Työtavat

3. ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

- 3.1. Eheyttäminen
- 3.2. Keskeiset sisältöalueet
  - 3.2.1. Kieli ja vuorovaikutus
  - 3.2.2. Matematiikka
  - 3.2.3. Etiikka ja katsomus
  - 3.2.4. Ympäristö- ja luonnontieto
  - 3.2.5. Terveys
  - 3.2.6. Fyysinen ja motorinen kehitys
  - 3.2.7. Taidekasvatus
    - 3.2.7.1. Musiikki
    - 3.2.7.2. Kuvallinen ilmaisu ja kädentaidot

4. KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA (uusi luku)

- 4.1. Esiopetuksen yleinen tuki
- 4.2. Esiopetuksen tehostettu tuki
- 4.3. Esiopetuksen erityinen tuki
- 4.4. Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa
  - 4.4.1. Esiopetussuunnitelma
  - 4.4.2. Oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten
  - 4.4.3. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

5. KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT (uusi luku)

- 5.1. Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki
  - 5.1.1. Eriyttäminen ja joustavat ryhmittelyt

- 5.1.2. Osa-aikainen erityisopetus
- 5.1.3. Erityisopetus
- 5.1.4. Terapeutit
- 5.1.5. Pidennetty oppivelvollisuus
- 5.1.6. Koululykkäys

5.2. Esiopetuksen muu tuki

- 5.2.1. Yhteistyö kodin kanssa
- 5.2.2. Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa
- 5.2.3. Yhteistyö terveydenhuoltohenkilöstön kanssa
- 5.2.4. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

5.3. Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

- 5.3.1. Oppilashuollon määritelmä
- 5.3.2. Oppilashuollon rakenne ja erilaiset oppilashuoltoryhmät Pyhäjärvellä
- 5.3.3. Oppilashuollon toimijat esiopetuksessa
- 5.3.4. Terveydenhuoltohenkilöstö
- 5.3.5. Esiopetuksen ruokailu
- 5.3.6. Esiopetuksen kuljetukset
- 5.3.7. Lastensuojelu
  - 5.3.7.1. Mitä lastensuojelu on?
  - 5.3.7.2. Lastensuojeluilmoitus
  - 5.3.7.3. Lastensuojeluprosessi
  - 5.3.7.4. Toimenpiteet
- 5.3.8. Turvallisuuden edistäminen
- 5.3.9. Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen
- 5.3.10. Nivelvaiheet

6. ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN (saamen-, romani- ja viittomakielinen esiopetus) SEKÄ ERITYISEN KOULUTUSTEHTÄVÄN MUKAINEN ESIOPETUS, VIERASKIELINEN ESIOPETUS (maahanmuuttajien esiopetus) JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY (osittain täydennetty v. 2002 esiopsia)

7. ARVIOINTI (osittain täydennetty v. 2002 esiopsia)

1. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

1.1. Tehtävä

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Toiminnassa huomioidaan sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa taataan lapsille tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Esiopetuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

1.2. Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista.

Tavoitteet:

Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu.

Lapsen oppimaan oppimisen taidot kehittyvät.

Lapsi omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta.

Oppiminen tapahtuu leikin kautta.

Lapsi oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa.

Lapsi säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä.

Lapsi harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin.

Lapsi sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää.

Lapsi oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa.

Lapsi oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden.

Lapsi oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolistuvat ja kehittyvät.

Lapsi tutustuu eri taidemuotoihin, pyhäjärviseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä.

Lapsi oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta ja tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

2. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1. Esiopetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Hänellä on oikeus saada laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut, kuten oppilashuoltopalvelut, päivittäinen ateria sekä maksuton kuljetus, jos koulumatka ylittää kolme kilometriä tai matka katsotaan muutoin esimerkiksi vaaralliseksi esikoululaiselle. Esiopetukseen osallistuvalla tulee olla mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja

vastaavasti päivähoitoa järjestettäessä on huomioitava, että lapsella on mahdollisuus osallistua esiopetukseen.

Pyhäjärvisissä esiopetuspaikoissa on opetuksen, oppilaanohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetusyhteisöstä pyritään tekemään turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen ja opetuksessa ollaan yhteistyössä kotien kanssa. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee olla rakenteeltaan, sisällöltään ja toimintatavoiltaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemiseen. Jos esikoululainen käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn ja toimintaympäristöön. Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassa.

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Yhteistyötä tehdään varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja oppimista tukevien toimijoiden kanssa. Tämä moniammatillinen tiimi toimii esiopetuksessa oppilashuoltotyöryhmän nimikkeellä.

Erillisryhmien sijoituspaikat ja ryhmien määrä voi vaihdella vuosittaisen tarpeen mukaan. Esiopetusta annetaan Pyhäjärvellä sekä yhdysluokissa että erillisissä esiopetusryhmissä.

2.2. Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Tietoa ei voi suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittämiseen.

2.3. Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Keskeistä on lapsen ja opettajan välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Toiminnan lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Ympäristö tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Ympäristö tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Oppimisympäristö on virikkeinen kieliympäristönä ja siinä pystytään järjestämään kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

Pyhäjärviset esiopetusyksiköt toimivat erilaisissa fyysisissä ympäristöissä, mutta jokaisen yksikön toimintatavat ja –ympäristöt pyritään muokkaamaan esikoululaisille parhaimmiksi mahdollisiksi niiden edellytysten mukaan, mitkä ovat kulloinkin käytettävissä.

2.4. Työtavat

Opettaja tukee kasvua ja oppimista sekä ohjaa lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että lapsi itse voi vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syy-seuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Huomioidaan lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa, joita työstetään yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.

Pyhäjärvisien esiopetusyksiköiden erilaisuus huomioidaan toiminnassa ja kunkin yksikön erikoisalajat ja kiinnostuksen kohteet saavat näkyä esiopetuksen toteuttamisessa.

3. ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

3.1. Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiselle. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteydessä, jossa lapsi elää.

Eri tiedonalat huomioidaan suunnittelussa ja toteutuksessa ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessit ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa eri tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

3.2. Keskeiset sisältöalueet

3.2.1. Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun välineenä mukana kaikessa toiminnassa. Lapsella tulee olla mahdollisuus harjoitella sekä puhutun että kirjoitetun kielen taitoja ja olla mukana erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Lasta ohjataan aktiiviseksi kielenkäyttäjäksi, joka ilmaisee itseään, kiinnostuu lukemisesta ja osallistuu vuorovaikutustilanteisiin.

Esiopetuksessa tuetaan kielen avulla lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ilmaisun ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

Lapsi harjoittelee taitojaan oman kehitystasonsa mukaisesti. Mahdolliset oppimisvaikeudet pyritään löytämään ja tutkimaan sekä laatimaan kuntoutusohjelmat.

SISÄLLÖT

- **Havaitseminen**

Harjoitellaan havaintojen tekoa eri aisteilla ympäristöstä

- näköaisti: suunnat, muodot, koot, etäisyydet, tarkat yksityiskohdat,

erilaisuudet, samankaltaisuudet

- kuuloaisti: leikit, joissa erilaisia ääniä ja rytmejä, tarkkojen kuulohavaintojen tekeminen
- monipuolista materiaalia myös muilla aisteilla havainnointiin
- mahdollisuus muuttaa havainnot puheen kautta ajatuksiksi

- **Puhuminen**

Harjoitellaan kielenkäyttöä arkipäivän tilanteissa

- vuoropuhelut
- ryhmäkeskustelut
- kertominen ja puhuminen eläytyen .
- kuvaileminen
- päivittäisten asioiden toimittaminen
- tiedonhankinta kyselemällä
- käsite- ja sanavaraston sekä puheen kehittäminen

- **Kuunteleminen**

Harjoitellaan kuuntelemista erilaisissa tilanteissa (puhe, sadut, tarinat, lorut, runot, vuoropuhelut) ja ääniympäristöissä

- keskittyvä ja eläytyvä kuunteleminen
- annettujen ohjeiden kuunteleminen ja niiden mukaan toimiminen
- tarkkojen havaintojen tekeminen
- toisten kuunteleminen ja oman vuoron odottaminen

- **Kielellinen tietoisuus**

Harjoitellaan puhutun ja kirjoitetun kielen yhteyden ymmärtämistä

- leikinomaisia tutkimusretkiä kieleen: erilaiset tekstit, lorut, riimit, äänteet, kirjaimet, tavut, sanat ja lauseet lapselle mielekkäässä yhteydessä
- kuvalukeminen
- leikkilukeminen, lukusuunnan harjoittelu
- ympäristön tuttujen sanojen tunnistaminen
- tarinoiden lukeminen ja tekeminen aikuisten kanssa
- kirjoittamiseen tutustuminen seuraamalla aikuisen mallia
- silmän ja käden koordinaation, hienomotoriikan, kirjoitussuunnan ja kynäotteen harjoittelu
- suuraakkosiin tutustuminen

- **Muisti**

Harjoitellaan lyhyt- ja pitkäkestoista muistia

- kuulomuisti
  - tarinamuisti
  - näkömuisti
- **Leikki, esittäminen ja draama**
Rohkaistaan lasta ilmaisemaan itseään leikin avulla
    - omien tarinoiden ja kokemusten esittäminen
    - improvisointi, vapaa, luova ilmaisu
    - pantomiimi
    - nukke- ja varjoteatteri
    - roolileikit
    - draamaharjoituksia käytännön tilanteista, tunteista ja kokemuksista
    - kielellä leikkiminen
    - runojen, lorujen, riimien ja vuoropuheluiden esittäminen
    - esiintymistaitojen harjoittelu
  - **Kulttuuri- ja viestintäkasvatus**
Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan oman kunnan ja lähialueen taidetarjontaan sekä joukkoviestimiin
    - teatteri
    - konsertit
    - museot
    - kirjallisuus
    - joukkoviestimet

3.2.2. Matematiikka

Keskeistä on järjestää sellainen oppimisympäristössä, jossa lapsella on aktiivinen rooli ja jossa lapsi oppii käsitteitä ja taitoja konkreettisten välineiden ja kielen avulla.

Esiopetuksessa luodaan pohja matematiikan oppimiselle

- peruskäsitteiden ja –taitojen ymmärtäminen ja kehittyminen
- ajattelun kehittyminen, johon pyritään sillä, että lapsen on mahdollista kertomalla ilmaista toimintaansa ja ajatteluaan

Esiopetuksessa herätetään kiinnostus matematiikkaan ja ohjataan lapsi huomaamaan, että matematiikkaa on kaikkialla arkipäivän tilanteissa. Myös oppimisvaikeuksia pyritään ehkäisemään.

SISÄLLÖT

- luokittelua ja vertailua

- järjestykseen asettamista ja sarjoittamista
- lukukäsite (yksi-yhteen-vastaavuus, säilyvyys, lukujoitaidot, tutustuminen numeromerkkeihin)
- lukualua 0-10
  - mittaamista
  - geometriaa
  - kaksi- ja kolmeulotteista hahmottamista
- aika

3.2.3. Etiikka ja katsomus

Eettinen kasvatus ja kulttuurinen katsomuskasvatus on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatus lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Lapsi tulee kuulluksi ja hän tutustuu ryhmän muiden uskontojen ja vakaumusten tapoihin.

Uskontokasvatus järjestetään evankelisluterilaisen tunnustuksen mukaan. Huoltajalla on mahdollisuus toivoa vaihtoehtoisiksi ortodoksista uskonnon opetusta, elämäkatsomustietoa tai muuta opetusta.

Etiikka ja katsomus liitetään joustavasti esiopetuksen eri tilanteisiin. Opetuksessa huomioidaan ja kunnioitetaan kotien vakaumusta. Myönteinen ilmapiiri ja turvallisuus on tärkeää.

SISÄLLÖT

- hyvät tavat
- oikea ja väärä sekä hyvä ja paha
- vastuuntunto
- toisen ihmisen kunnioittaminen ja lähimmäisenrakkaus
- työnteon arvostaminen, työn ilo
- turvallinen Taivaan Isä
- rukoileminen
- Raamatun henkilöitä ja kertomuksia
- juhlapyhät
- hengellinen musiikki, lasten virret ja laululeikit
- kotiseurakunta (lapsi kotiseurakunnan jäsenenä)

3.2.4. Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta kasvamaan osana ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö ja

luonto, joista hän saa elämyksiä ja kokemuksia myös retkien ja vierailujen kautta. Elinympäristön tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Ryhmässä lapset ovat yhdessä toisten kanssa, mutta silti jokainen lapsi hankkii tietoa itse ja toimii aktiivisesti oppiessaan. Lasta rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään selityksiä. Aiheista rakentuu teemoja, jotka voivat toimia keskusaiheina muussakin opetuksessa.

Tavoitteena on herättää ja ylläpitää lapsen kiinnostus ympäristöä ja sen ilmiöitä kohtaan. Ohjataan lasta iloitsemaan ja nauttimaan luonnosta ja ohjataan häntä tekemään havaintoja eri aisteja käyttäen. Lasta ohjataan luokittelemisen alkutaipaleelle. Autetaan ja innostetaan lasta tekemään luonnontieteellisiä tutkimuksia. Kasvatetaan kaikkia huolehtimaan ympäristöstään ja suojelemaan luontoa omassa arkiympäristössään.

SISÄLLÖT

- minä ja muut
  - perhe, koti, ystävät, hyvät tavat
  - ihminen; elämänkaari, keho, aistit, erilaisuus
  - terveet elämäntavat
- lähiympäristö
  - rakennettu ja luonnonvarainen kotiseutu
- Suomi ja muut maat
  - erilaisiin kulttuureihin tutustuminen ja niiden arvostaminen oman ohella
- maa, avaruus ja aika
  - vuoden kiertokulku
- luonto
  - eloton ja elollinen
  - luonnonsuojelu
- ympäristön aineet ja materiaalit

3.2.5. Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä, sekä kasvua ja kehitystä. Lasta tuetaan niin, että hän on omien valmiuksien kehittymisen kautta pystyy vähitellen ottamaan vastuuta omasta terveydestään. Lasta autetaan tiedostamaan positiivisesti oma itsensä suhteessa

muihin. Myönteistä minäkuvaa rakennetaan tapakasvatuksen, erilaisuuden hyväksymisen ja tunteiden ilmaisun ja hallinnan kautta.

Terveyskasvatuksen tavoitteisiin pyritään läpäisyperiaatteella kaikessa koulun toiminnassa yhteistyössä kodin kanssa.

SISÄLLÖT

- ravinto
  - terveellinen ravinto
  - hyvät ruokailutottumukset
  - erilaisiin ruokiin tutustuminen
  - ruoka-aine allergioihin tutustuminen tarvittaessa

- henkilökohtainen hygienia
  - käsienspesu
  - hampaiden puhdistaminen
  - vaatteista huolehtiminen
  - asianmukainen pukeutuminen

- liikunta ja lepo
  - päivittäinen liikunta
  - päivittäiset lepo- ja rauhoittumishetket
  - riittävä yöuni

3.2.6. Fyysinen ja motorinen kehitys

Esiopetuksen liikuntakasvatuksessa pyritään tukemaan lapsen luontaista liikkumista ja hänen kasvua, kehitystä ja terveyttä. Liikuntakasvatuksessa tulee korostaa tekemällä oppimista ja huomioida lapsen herkkyyksikaudet. Erilaiset pelit ja leikit ovat keskeisessä asemassa.

Esiopetuksen liikuntakasvatuksen tavoitteena on myös kehittää perusliikuntataitoja ja jaksamista, kehon hallintaa ja kehon tuntemusta. Liikunnan kautta lapsi saa erilaisia elämyksiä ja kyky toimia ryhmässä vahvistuu (itseluottamus, toisten huomioiminen, sääntöjen noudattaminen, pettymysten sietäminen). Jo esiopetuksessa pyritään tekemään liikunnasta tottumus.

Fyysisen ja motorisen kehityksen lähtökohtana esiopetuksessa on lapsen oma hyvinvointi, ei lajitaitojen kehittyminen.

SISÄLLÖT

- voimistelu

- perusliikunta (kävely, juoksu, hyppy, heitto, kiinniotto, potku, kiipeily)
- luontoliikunta (suunnistus ja retkeily)
- musiikkiliikunta, luova liikunta
- yleisurheilu
- palloilu
- hiihto
- uinti (mahdollisuuksien mukaan uimakoulujakso)
- luistelu
- pelit ja leikit

3.2.7. Taidekasvatus

3.2.7.1. Musiikki

Esiopetuksen musiikkikasvatuksen tavoitteena on herättää lapsen kiinnostus ja rakkaus musiikkiin ja kehittää ja rohkaista lapsen luovaa musiikillista ilmaisua. Lasta ohjataan laulumyönteisyyteen ja kuuntelemaan monipuolista musiikkia. Lapselle annetaan myös mahdollisuus hiljaisuuden kokemiseen. Häntä tutustutetaan eri soittimiin ja ryhmässä opetellaan keskustelemaan musiikillisista kokemuksistaan ja mielipiteistä.

SISÄLLÖT

- laulaminen
  - opetellaan lasten elinpiiriin sopivia lauluja ja laululeikkejä
  - pienien esiintymistilanteiden kokeminen
  - lauluperinteen siirtäminen
- soittaminen
  - kehosoitimien ja rytmisoittimien yhdistäminen lauluihin ja loruihin
  - erilaisiin soittimiin tutustuminen
- musiikin kuuntelu
  - ympäristön äänien ja hiljaisuuden kuunteleminen
  - musiikin lajeihin tutustuminen (lastenmusiikki, kansanmusiikki, musiikkia eri maista, kevyt musiikki, klassinen musiikki ja hengellinen musiikki)
- musiikkiliikunta
  - perinteisten piirileikkien harjoittelu
  - vapaa musiikin mukaan liikkuminen
- musiikkimaalaus ja –piirustus

3.2.7.2. Kuvallinen ilmaisu ja kädentaidot

Esiopetuksen kuvallisen ilmaisun ja kädentaitojen tavoitteena on kehittää luovuutta, mielikuvitusta ja itseilmaisua ja tarjota aisti- ja tunnekokemuksia. Samalla kehitetään hienomotoriikkaa ja ongelmanratkaisutaitoja. Lasta ohjataan suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä ohjata omien ja toisten töiden arvostamiseen. Lasta ohjataan arvostamaan sekä kädentaitoja arkielämän hyödyllisinä taitoina että sekä arvostamaan ja arvioimaan perinteistä ja nykypäivän kulttuuria. Ryhmässä tutustutaan erilaisiin työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin. Opetellaan säästäväisyyteen sekä huolehtimaan työympäristöstä ja välineistä.

SISÄLLÖT

- kuvataide
  - piirtäminen, maalaus, muovailu, painanta ja tietokonetyöt
  - kuvien tarkastelu ja arviointi
- askartelu
  - leikkaaminen, liimaaminen, repiminen ja taittelu
- käsityö
  - ompelu-, lanka- ja pujottelutyöt ja kankaan painanta
- puutyöt
  - rakenteleminen, naulaaminen, hiominen, maalaaminen, lakkaaminen ja liimaaminen

4. KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ennaltaehkäisee oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on huomioitava, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvuun ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee huomioida monenlaiset oppijat

ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritaustat. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuodella myöhäisemmäksi.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapsen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa henkilöstön kanssa on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi.

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelyinä. Huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle vastaa lapsen asuinkunta.

4.1. Esiopetuksen yleinen tuki

Jokaisella lapsella on oikeus saada laadukasta esiopetusta sekä ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen jokaisena esiopetuspäivänä. Jokaisen oppijan erilaisuus, jokaisen edellytykset ja tarpeet on huomioitava. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri edistävät kasvua ja oppimista. Työyhteisön toimintatapoja ja –kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri edistävät lapsen kasvua ja oppimista.

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lasta tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Huomioita tulee erityisesti kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen syyslukukaudella opettaja laatii yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa ryhmän kaikille lapsille esiopetussuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

4.2. Esiopetuksen tehostettu tuki

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Lapselle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.3. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuen tulee olla laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaista. Huolehditaan, että lapsi saa onnistumisen kokemuksia oppimisesta ja ryhmän jäsenenä olemisesta sekä tuetaan hänen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, hänen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tiivistä.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Esiluokanopettaja ja erityisopettaja laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa ja etenkin silloin, kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo laadittua esiopetussuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittuun esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

4.3. Esiopetuksen erityinen tuki

Jos lapsen esiopetusta kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi ei voida muutoin järjestää, hänelle annetaan erityistä tukea. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden,

toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa huomioidaan esiopetuksen henkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat kaikki esiopetuksen tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätöksen tekee hallintolain mukaisesti sivistysjohtaja. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Päätöksessä tulee näkyä pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida muuten antaa. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.

Selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erytyisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

4.4. Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.4.1. Esiopetussuunnitelma

Lapsen esiopetussuunnitelma laaditaan Pyhäjärvellä jokaiselle esiopetukseen osallistuvalla lapsella. Suunnitelmassa on kuvaus lapsen vahvuuksista ja taidoista sekä lapsen itsensä että vanhempien sekä esiluokanopettajan kokemina. Esiopetussuunnitelmaan kirjataan myös lapsen ja huoltajan odotuksia esiopetusvuodelta, kasvun ja kehityksen eri osa-alueiden yksilöllisiä tavoitteita, menetelmiä ja työtapoja, jotka vievät ko. lapsen kasvua ja oppimista parhaiten eteenpäin, sopimuksia kasvun ja oppimisen arvioinnista, yhteistyötavoista esikoulun ja perheen kesken, lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseen osallistuvat muut toimijat ja käytännön yhteistyömuodot hoitopaikan kanssa (esim. kulkeminen hoitopaikan ja esikoulun välillä).

Esiopetussuunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdollisesti tarvitsema yleinen tuki ja sen muodot. Esiopetussuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä käytetään osana yleistä tukea.

Esiopetussuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset.

Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetussuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa pohjan kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

4.4.2. Oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten

Mikäli yleisen tuen muodot eivät ole riittäviä, lapselle laaditaan esiopetuksen oppimissuunnitelma, joka perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tehostettua tukea varten laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut (joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat), kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään aiemmin laadittua esiopetussuunnitelmaa, pedagogista arviota ja sen yhteydessä kerättyä tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakuineilla.

4.4.3. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

HOJKS on hyväksytyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Esiluokanopettaja ja osa-aikainen erityisopettaja laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisesti oppilashuollon yhteistyönä.

HOJKSin tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet

- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, HOJKS:n laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään esiopetussuunnitelmaa ja mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä huomioidaan mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat.

HOJKS:ssa ei kuvata henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. HOJKSia muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja tätä tietoa hyödynnetään suunnitelman toetutumista arvioitaessa.

5. KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT

5.1. Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1. Eriyttäminen ja joustavat ryhmittelyt

Opetuksen eriyttämisellä on tärkeä rooli lapsen kasvun ja oppimisen tukemisessa ja se on kaikkeen opetukseen kuuluva ensisijainen keino ottaa huomioon opetusryhmän tarpeet ja oppijoiden erilaisuus. Eriyttämisen tarkoitus on huomioimalla lapsen erilainen oppimis- ja kehitystaso turvata jokaiselle lapselle mahdollisuus itsensä kehittämiseen, kasvuun ja oppimiseen omista edellytyksistään ja elämäntilanteestaan lähtien. Eriyttäminen koskee kaikkia lapsia, sekä nopeasti eteneviä ja lisähaasteita kaipaavia sekä niitä, joilla on oppimisessaan erilaisia vaikeuksia

Opetuksen eriyttäminen voi tapahtua ryhmämuotoisena tai yksilöllisenä. Ensisijainen keino tukea lasta

on yksilöllinen ohjaus.

Eriyttämisen muita keinoja ovat oppisisältöjen, opetusmenetelmien ja -materiaalien muokkaaminen siten, että esiopetuksen yleiset tavoitteet saavutetaan.

Eriyttäminen voi olla myös lasten tilapäistä ryhmittelyä ja/tai oppimisympäristön muokkaamista tarpeen mukaan ja/tai samanaikaisopetusta.

Esiopetusryhmän toimintaa jaetaan joustavasti eri tiloihin tarpeen ja tilanteen niin vaatiessa, mahdollisen rinnakkaisryhmän kanssa tehdään yhteistyötä niin tilojen, ryhmäjakojen kuin esiluokanopettajien ohjaamisvastuiden osalta. Osa-aikaisen erityisopettajan työskentelylle on oma aika ja paikka jokaisen esiopetusryhmän toiminnassa ja esiopetusryhmässä hyödynnetään ammattitaitoisen avustajan työpanosta.

5.1.2. Osa-aikainen erityisopetus

Osa-aikainen erityisopettaja on esiluokanopettajan ja yhdysluokanopettajan apuna varhaisen tuen tarpeen tunnistamisessa ja arvioinnissa. Hän tekee kouluvalmiuksiin liittyviä ryhmä- ja yksilötutkimuksia kaikille esikoululaisille matematiikan, hahmottamisen ja äidinkielen valmiuksien osalta.

Yhdessä esiluokanopettajan ja yhdysluokanopettajan kanssa osa-aikainen erityisopettaja voi suunnitella ja toteuttaa niiden valmiuksien ja taitojen harjaannuttamista, jotka ovat pohjana onnistuneelle koulunkäynnin aloittamiselle.

Pikkukouluilla osa-aikainen erityisopettaja harjaannuttaa noin tunnin viikossa koko esikouluryhmää em. taitojen osalta. Mikäli pikkukoululla on taidoiltaan selkeästi epätasainen esiopetusryhmä, erityisopettaja keskittyy niiden lasten harjaannuttamiseen, jotka tarvitsevat eniten tukea. Osa-aikaisen erityisopettaja konsultoi ja ohjaa esiluokanopettajaa ja avustajaa. Osa-aikainen erityisopettaja voi antaa tarvittaessa myös puheopetusta.

Osa-aikainen erityisopettaja suunnittelee yleisen- ja tehostetun tuen muodot yhdessä esiluokanopettajan, yhdysluokanopettajan ja mahdollisesti myös huoltajan kanssa. Hän tukee lapsen kasvua ja kehitystä oppimissuunnitelmaan tehtyjen tavoitteiden mukaisesti. Tukeminen voi tapahtua yksilö- tai pienryhmäopetuksena säännöllisesti tai tarvittaessa myös koko ryhmää ohjaten.

5.1.3. Erityisopetus

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta tuesta. Tätä muuta tukea voivat antaa esimerkiksi eri terapeutit (puhe- , toiminta- ja fysioterapeutti), lastensuojelu, avustaja ja kehitysvammanhuolto. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue. Lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun HOJKS:n mukaisesti.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen erityisopetus järjestetään joko muun esiopetuksen yhteydessä erillisissä ryhmissä tai pienkouluilla yhdysluokissa, kokonaan luokkamuotoisessa erityisopetuksessa (Ikonen) tai osittain integroituna eri ryhmän kanssa (Ikonen) tai muussa soveltuvassa paikassa, kuten esimerkiksi hoitopaikka (Kts. kohta pidennetty oppivelvollisuus) Erityistä tukea saavan lapsen esiopetuspaikkaa mietittäessä on huomioitava, että hän voi ko. esiopetuspaikassa saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet.

Mikäli oppilas integroidaan pienryhmästä eri ryhmään, pienluokan opettaja vastaa yhteistyön aloittamisesta vastaanottavan opettajan kanssa. Opettajien on suunniteltava opetuksen tavoitteet ja sisällöt yhteistyönä ja sovittava vastuut opetuksesta ja oppimisen arvioinnista. Tarvittaessa mukana ovat myös huoltajat. Oppilaan pääasiallinen opettaja eli pienluokan opettaja on yhteistyössä myös HOJKSsa mainittujen yhteistyötahojen kanssa.

Luokkamuotoisessa (pienryhmä) erityisopetuksessa opetusjärjestelyt ovat joustavat ja oppimista tukevat. Erilaiset eriyttämisen keinot kuuluvat joustavasti jokapäiväiseen työskentelyyn. Oppilaan oppimisen tukeminen otetaan huomioon luokan sisäisessä opetusryhmien järjestelyissä. Vaikka oppilaat etenevät oppiaineissa yksilöllisen oppimisrytmensä mukaisesti, pyritään opetusryhmiä luokan sisällä järjestelemään niin, että oppiaineessa eteneminen samassa ajassa onnistuisi useammalta oppilaalta yhtä aikaa. Tällä tavoin taataan monipuolisempien opetusmenetelmien käyttö.

Erityisopetuksessa voidaan poiketa oppiaineista ja niitä koskevasta valtakunnallisesta tuntijaosta sen mukaan kuin erityistä tukea koskevassa päätöksessä määrätään. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa HOJKS:ssa asetetut tavoitteet. Opettajien ja avustajien yhteistyöaika on huomioitava työaikaa suunniteltaessa.

5.1.4. Terapeutit

Lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseen osallistuvat terapeutit (esim. puhe-, toiminta- ja fysioterapeutti) osallistuvat myös lapsen kasvun ja tuen suunnitteluun ja arviointiin yhdessä huoltajien, esiluokanopettajan / yhdysluokanopettajan / pienryhmän opettajan ja osa-aikaisen erityisopettajan kanssa.

Terapeutti konsultoi omalta osaltaan esiluokanopettajaa ja/tai erityisopettajaa ja antaa vinkkejä ja toimintaehdotuksia lapsen kasvun ja oppimisen edistämiseen esiopetusryhmän toiminnassa. Terapeutit voivat työskennellä esikoulupäivän aikana lapsen kanssa, jolloin lapsen kasvuun ja tukemiseen liittyvien ajatusten vaihtaminen esiluokanopettajan kanssa on luontevaa ja spontaania.

Terapia-aikataulut pyritään sovittamaan esikoulupäivän yhteyteen niin, että toisaalta lapsen osallistuminen ryhmän toimintaan häiriintyisi mahdollisimman vähän, mutta toisaalta niin, että lapsi hyötyy terapiasta mahdollisimman paljon.

5.1.5. Pidennetty oppivelvollisuus

Pidennettyä oppivelvollisuutta suositellaan perusopetuslain 25 § mukaisesti lapsille, joiden ei todennäköisesti ole mahdollista saavuttaa perusopetukselle asetettuja tavoitteista vamman tai sairauden vuoksi yhdeksässä vuodessa. Heitä ovat mm. näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Tällöin oppivelvollisuus voi alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin eli kuusi vuotiaana ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Näistä ensimmäisen vuoden esiopetus voidaan antaa joko päivähoitossa tai koulussa. Tarkoitus on vahvistaa valmiuksia, niin että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin on lapsen edun mukaista ja edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista.

Neuvola-, varhaiskasvatus- sekä erikoissairaanhoidohenkilökunta (OYS ja kehitysvammaapuoli) ovat yleensä tässä vaiheessa lapsen ja perheen kanssa yhteistyössä ja oppivelvollisuusasia tulee esille em. järjestämissä kuntoutussuunnitelmapalaverissa.

Kun lapselle suunnitellaan pidennettyä oppivelvollisuutta, on päivähoidon tai neuvolan kutsuttava koolle ne tahot, jotka toimivat lapsen kanssa. Huoltajan kanssa sovitaan, ketä asiantuntijoita kutsutaan. Mukana voivat huoltajan lisäksi olla esimerkiksi edustaja päivähoitosta, esikoulusta sekä tarvittaessa omahoitaja/avustaja, puhe-, toiminta- tai fysioterapeutti, psykologi, vammaispalveluohjaaja, erikoissairaanhoidon edustaja (esim. kuntoutusohjaaja), osa-aikainen erityisopettaja, pienryhmän opettaja ja koulun johtaja/rehtori. Palaverissa keskustellaan lapsen kasvusta ja kehittymisestä, tehdyistä tutkimuksista ja havainnoista eri ympäristöissä ja mitä lapsi hyötyisi pidennetystä oppivelvollisuudesta. Palaverissa mietitään eri esiopetusvaihtoehtoja pidennetyn oppivelvollisuuden toteutuessa lapsen kohdalla; minkä ikäisenä oppivelvollisuus alkaa, mikä ryhmä lapselle paras vaihtoehto, miten tutustuminen ja siirtymätilanteet toteutetaan, kuka on yhteydessä huoltajaan, kuka kutsuu koolle moniammatillisen oppilashuoltopalaverin koulun alkaessa tai jos oppivelvollisuus alkaakin vasta vuoden kuluttua, miten yhteistyö eri toimijoiden kesken toteutetaan ym. esiopetuksen käytännön toimintaan liittyvät asiat.

Huoltaja tekee asiantuntijoita kuultuaan päätöksen pidennetyn oppivelvollisuuden hakemisesta ja tekee hakemuksen perusteluineen sivistysjohtajalle, jolla on vastuu hallinnollisen päätöksen tekemisestä. Päätöksessä määritellään lapsen esiopetusryhmä ja lapselle kuuluvat muut palvelut, kuten esimerkiksi kuljetus ja avustaja. Hakemukseen liitetään erikoissairaanhoidon tai muut vastaavat lausunnot lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan arviointi perustuu esiopetuksen opetussuunnitelmaan, yleiseen perusopetuksen opetussuunnitelmaan tai yksilöllisiin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan HOJKSssa on päätetty.

Pidennetyn oppivelvollisuuden järjestämisen eri vaihtoehdot :

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina HOJKS esiopetuksen alkaessa (kohta 4.4.3.). HOJKSin laatimisesta vastaa erillisryhmissä esiluokanopettaja yhdessä osa-aikaisen erityisopettajan kanssa. Pienryhmässä HOJKSin laatimisesta vastaa pienryhmän opettaja ja yhdysluokissa luokanopettaja yhdessä osa-aikaisen erityisopettajan kanssa. Mikäli oppilas integroidaan eri ryhmään osittain (Ikonen), HOJKSin laadinnasta vastaa pienryhmän opettaja yhdessä toisen ryhmän opettajan kanssa. Lapsen ollessa esiopetuksessa päivähoitopaikassa HOJKS laaditaan yhteistyössä päivähoiton henkilökunnan ja pienryhmän opettajan kanssa. Tarvittaessa pienryhmän opettaja voi olla mukana erillisryhmissä laadittavien HOJKSien kokoamisessa asiantuntijana. HOJKSin laatimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelmaa.

5.1.6. Koululykkäys

Jos perusopetus aloitetaan vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää kahdeksan vuotta, puhutaan koululykkäyksestä. Koululykkäyksestä tehdään hallinnollinen päätös. Koululykkäyslapselle laaditaan HOJKS, vaikka hänelle ei tehdä erityisopetuspäätöstä. Lykkäysvuosi voi olla paikallaan, jos lapsella on lisäharjoittelun tarvetta esimerkiksi keskittymisessä, vuorovaikutustaidoissa, muistamisessa. Lykkäysvuonna lapsen opetus järjestetään Pyhäjärvellä jossain esiopetusryhmässä.

5.2. Esiopetuksen muu tuki

5.2.1. Yhteistyö kodin kanssa

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja hän tuntee lapsensa parhaiten. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana. Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa.

Huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lapsen kanssa. Kodin kanssa tehtävä yhteistyö toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla. Yhteistyön tulee olla luottamuksellista ja avointa.

Vastuu yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista ja velvollisuuksista. Lähtökohtana on eri osapuolten keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä huomioidaan perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Esiopetusta edeltävä kevät:

Esikoululaiselle ja huoltajille järjestetään mahdollisuus tutustua esikoulun tiloihin, välineisiin, toimintatapoihin ja –muotoihin sekä opettajaan esiopetusta edeltävänä keväänä kunkin esiopetuspaikan käytänteiden mukaisesti.

Esiopetuksen alkaessa:

Esikoulun alettua alkusyksystä pidetään koko ryhmän huoltajille yhteinen vanhempainilta, joka yhdistetään mahdollisuuksien mukaan koko koulun vanhempainiltaan. Tällöin läpikäydään ja esitellään yhteisessä osuudessa mm. koulun henkilökunta, kaikille yhteisiä käytänteitä, oppilashuoltoasioita, sääntöjä. Esiopetuksen omassa osuudessa esitellään esiopetussuunnitelmaa, lapsen tuen tarpeeseen liittyviä asioita, tuen saannin mahdollisuuksia, esiopetuksen oppilashuoltoa sekä esikoulun omia käytännön asioita.

Jokaiselle pyhäjärviselle esikoululaiselle tehdään esiopetussuunnitelma syyslomaan mennessä erillisryhmissä ja vuoden vaihteessa pikkukouluilla. Tuen tarpeen lisääntyessä jo olemassa olevaa

esiopetussuunnitelmaa täydennetään ja tarkennetaan koskien yleistä tukea ja tuen tarpeen ollessa riittämätön, tehdään pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma tehostetun tuen alkaessa.

Esiopetuksen aikana ja loppuvaiheessa:

Kevään arviointipalaveri pidetään toukokuun loppuun mennessä kaikille esikoululaisille ja väliarviointipalavereja tarpeen mukaan, jos huoltaja tai opettajat katsovat sen tarpeelliseksi. Mikäli lapsen kasvuun ja oppimiseen on liittynyt yleistä -, tehostettua - tai erityistukea, on arviointipalavereja useammin esiopetussuunnitelmaan tai oppimissuunnitelmaan kirjatun aikataulun mukaisesti.

Sovittujen arviointien lisäksi keskustellaan lapsen edistymisestä mm. oppimiseen tai sosiaalisiin taitoihin liittyvistä asioista huoltajan ja opettajan kesken aina, kun siihen on tarvetta.

Mahdollisuuksien mukaan tuleva luokanopettaja työskentelee erillisryhmissä olevien esikoululaisten kanssa jo keväällä ja osallistuu mahdollisuuksiensa mukaan myös esikoulun tapahtumiin, joissa on mahdollisuus aloittaa yhteistyö vanhempien kanssa.

Tiedottaminen:

Esiopetusryhmissä käytetään kullekin esiopetusryhmälle sopivia tiedotuskäytänteitä, kuten mm. reissuvihko, sähköposti, viestit puhelimitse tai keskustelut esikoulupäivän alussa tai lopussa.

5.2.2. Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa

Esiopetusta edeltävänä keväänä:

Jotta esikoulutaival alkaisi mahdollisimman turvallisessa, ymmärtävässä ja hyväksyvässä ilmapiirissä ja että lasta osattaisiin tukea heti alusta alkaen, pidetään ennen esiopetuksen alkua joko siirtopalaveri, jonka kutsuu koolle esiluokanopettaja tai erityisopettajana, tai tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä annetaan kirjallisesti varhaiskasvatuksen ja kodin toimesta.

Siirtopalaveriin osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan tulevan esikoululaisen hoitopaikan edustaja tai kerho-ohjaaja, terveydenhoitaja, tuleva esiluokanopettaja ja/tai erityisopettaja sekä tarvittaessa lapsen kanssa työskentelevä terapeutti. Varhaiskasvatushenkilökunta tiedottaa etukäteen ko. palaverista lasten vanhempia, jotka antavat luvan lapsen asioista keskustelemiseen.

Siirtopalaverissa esiluokanopettaja ja/tai erityisopettaja saa tietoa mm. lapsen kasvusta ja kehityksestä, lapsen erityistaidoista, mielenkiinnon kohteista, mahdollisista oppimiseen liittyvistä ongelmista ja sosiaalisista taidoista. Tiedon pohjalta esikoululaista voidaan heti alusta alkaen tukea hänen vahvuuksiaan hyödyntäen ja samalla hänen itsetuntoaan ja minäkuvaansa pyritään vahvistamaan esikoulun alkupäivistä lähtien.

Tiedonsiirto voidaan tehdä myös tiedonsiirtolomakkeella, jonka huoltajat ja hoitopaikan vastuhenkilö

täyttävät yhdessä keväällä. Hoitopaikassa kootaan esiopetukseen siirtyvän lapsen huoltajan kanssa lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista lomake, jonka hoitopaikan vastuhenkilö toimittaa esikoulunopettajalle joko postin kautta tai yhteisessä tapaamisessa

Mikäli tulevalle esikoululaiselle on varhaiskasvatuksessa tehty varhaiskasvatussuunnitelma ja/tai kuntoutussuunnitelma ja hänen esiopetuspaikkaansa joudutaan miettimään hänen tarvitsemansa tuen tarpeen vuoksi, osallistuu jo edellisenä keväänä hoitopaikassa pidettävään moniammatilliseen palaveriin esiluokanopettaja ja/tai osa-aikainen erityisopettaja. Tällöin mietitään ja kartoitetaan, mikä olisi lapselle paras mahdollinen esiopetuspaikka ja samalla käydään läpi käytännön asioita, kuten tuen tarpeen ollessa ilmeinen, mietitään päätösasiaa ym.

Esiopetuksen aikana:

Esiopetusvuoden aikana lapsi voi olla päivähoidossa ja tällöin yhteistyötä tehdään hoitopaikan kanssa koko esiopetusvuoden ajan. Tiedotetaan hoitopaikkaa esikoulun asioista, jotka tulevat todennäköisesti näkymään myös hoitopaikassa, kuten esimerkiksi erilaiset poikkeavuudet rutiineista (retket, erilaiset tapahtumat), henkilöstövaihdokset, konfliktit lapsiryhmässä.. Näin myös hoitopaikassa pystytään ymmärtämään lapsen käyttäytymistä tai käyttäytymisen muutoksia. Tiedotuksen tulee toimia myös päinvastoin, hoitopaikasta esikouluun päin.

Jos huoltaja ja /tai esikoulun henkilökunta katsoo tarpeelliseksi, kutsutaan lapsen palaveriin mukaan myös edustaja hoitopaikasta ja sama toisinpäin, jos hoitopaikassa katsotaan tarpeelliseksi, niin kutsutaan esiluokanopettaja ja /tai osa-aikainen erityisopettaja hoitopaikan lasta koskevaan palaveriin. Mikäli esikoululainen on päivähoidossa esikoulun lisäksi ja hän saa koulussa tehostettua tai erityistä tukea, kutsutaan arviointipalaveriin tarvittaessa myös hoitopaikan vastuhenkilö tai omahoitaja.

Yhteistyö kerhotoiminnan kanssa:

Niillä kouluilla, missä esiopetus järjestetään 1-2 – luokkien yhteydessä, sivistystoimi ostaa Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen varhaiskasvatustalueilta leikkikerhotoimintaa. Esikoululaiset työskentelevät yhtenä päivänä viikossa kerhotoiminnan piirissä koulun tiloissa koko lukuvuoden ajan. Ohjaaja tekee läheistä yhteistyötä opettajien kanssa suunnitellessaan esikoululaisten toimintaa.

5.2.3. Yhteistyö terveydenhuoltohenkilöstön kanssa

Neuvolan terveydenhoitaja osallistuu ennen esiopetuksen alkua pidettävään mahdolliseen siirtopalaveriin, jossa hän pystyy kertomaan uuden esikoululaisen varhaisten vuosien kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita, joita koulussakin tulee huomioida, kuten esimerkiksi pitkäaikaissairaudet.

Terveydenhoitaja osallistuu tarvittaessa esiopetusvuoden aikana lapsen kasvun ja tuen tarpeen arviointiin moniammatillisissa palaverissa.

5.2.4. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalle lapselle on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Niiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen kommunikointitaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tuen pitää tukea lasta niin, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelystään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Esiluokanopettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Avustaja ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan ennen esiopetuksen alkua lapsen huoltajien, varhaiskasvatushenkilökunnan sekä eri asiantuntijoiden ja esiopetushenkilökunnan yhteistyönä moniammatillisessa palaverissa. Esiopetuksen alettua arviointia suoritetaan huoltajan, esiluokanopettajan ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä muiden asiantuntijoiden tietotaitoa hyödyntäen. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää sivistysjohtaja yhdessä asiantuntijoiden kanssa.

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkitsemis- ja avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Avustajapalvelun tarve saattaa olla myös hyvin lyhytaikainen. Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikointikeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Tuen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve. Lapsen esiopetussuunnitelmaan kirjataan ne tulkitsemisen ja avustamisen menetelmät ja tuen muodot, joista hän hyötyy tai voisi hyötyä esiopetusryhmän toiminnassa, kuten esimerkiksi kuvien käyttö ajan ja toiminnan jäsentämisessä, avustajan antama tuki yksilö- ja ryhmätilanteissa, ohjeiden sisäistämisessä, siirtymätilanteissa.

Tulkitseminen ja avustaminen osana tehostettua tukea

Pedagogisessa arvioissa läpikäydään ja arvioidaan esiopetuksessa ilmennyt lapsen tarve tulkitsemis- ja avustajapalveluun tai arvioidaan lapsen jo saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä mahdollinen lisätarve tai miten ko. tukea voidaan muuntaa vielä paremmin lapsen kasvua ja oppimista tukeväksi. Lapselle laadittavaan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestämismuodot ja miten tuen vaikutusta arvioidaan ja seurataan tai miten jo olemassa olevia tukimuotoja muunnellaan tai lisätään.

Tulkitseminen ja avustaminen osana erityistä tukea

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluista. Lapselle laadittavassa HOJKsissa kuvataan hänelle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

5.3. Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.3.1. Oppilashuollon määritelmä

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät esiopetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu

koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveystyön mukaisina neuvolapalveluina Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen Pyhäjärven neuvolan toimipisteessä.

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Lapsen osallisuutta tuettaessa huomioidaan lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Esiopetuksen oppilashuollolla pyritään edistämään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojat mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet huomioidaan arjessa.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ennaltaehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaisen tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa.

Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhteutuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista tulee antaa tietoa huoltajille. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä huomioidaan myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

5.3.2. Oppilashuollon rakenne ja erilaiset oppilashuoltoryhmät Pyhäjärvellä

1. Kunnallisena oppilashuoltoryhmänä toimii NOP (Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto)

Ryhmä käsittelee 1-2 kertaa lukuvuodessa oppilashuollollisia asioita (esim. yleinen turvallisuus, yhteiset säännöt). Tarvittaessa myös muita asianosaisia ja yhteistyötahoja mukaan.

2. Koulun oppilashuoltoryhmä

Jokaisella koululla toimii säännöllisesti kokoontuva, nimetty oppilashuoltoryhmä, jota johtaa ja jonka laillisuuden toteutumisesta vastaa koulun rehtori / johtaja. Koulun oppilashuoltoryhmä on moniammatillinen ryhmä, joka toteuttaa ja koordinoi koulun oppilashuoltoa, käsittelee oman yksikkönsä yleisiä oppilashuollollisia asioita, vastaa yhteistyöstä ja tiedonsiirrosta nivelvaiheissa ja toimii tarvittaessa koulun kriisiryhmänä.

Koulun oppilashuoltoryhmä keskeinen tehtävä on kehittää käytänteitä siten, että lasten ja oppilaiden olisi turvallista käydä koulua. Oppilashuoltoryhmissä käsitellään mm. oppimisvaikeuksiin, tehostetun ja erityisentuen tarpeeseen, kiusaamiseen, työrauhaan, mielenterveyteen liittyviä asioita. Toinen keskeinen tehtävä on mahdollisten ongelmien ennaltaehkäisy. Oppilashuoltoryhmä voi toimia sekä oppilaan, vanhempien että opettajan tukena eri tilanteissa.

Koulun oppilastyöryhmään kuuluvat johtaja/rehtori, osa-aikainen erityisopettaja, psykologi ja/tai kuraattori, terveydenhoitaja sekä opettaja/esiluokanopettaja, sosiaalitoimen edustaja sekä muut esimiehen määräämät asiaan liittyvät tahot.

Oppilashuoltoryhmien kokoontumisajat sovitaan lukukauden alussa, jolloin kaikkia asianosaiset voivat varata ajan etukäteen. Kokoontumisajat ilmoitetaan koulun koko henkilökunnalle ja lasten/oppilaiden vanhemmille syystiedotteessa ja mahdollisesti myös koulun kotisivuilla.

Oppilashuoltoryhmä tekee lukukauden alussa oppilashuollon suunnitelman ja tarkistaa vuosikellon. Vuosisuunnitelmaan merkitään ryhmän kokoonpano ja roolit, kokoontumisajat, painopistealueet ja tavoitteet. Koulun oppilashuoltoryhmä kokoontuu vähintään kerran lukukaudessa. Lukuvuoden lopulla ryhmä arvioi toimintaansa ja oppilashuollon toimivuutta koululla seuraavan lukuvuoden pohjaksi. Oppilashuoltoryhmän toiminnasta tiedotetaan vanhempainyhdistystä.

Koulukohtaisesti sovitaan tapa, jolla asiat tuodaan oppilashuoltoryhmään. Asialista kootaan etukäteen, jotta ryhmän jäsenillä on mahdollisuus perehtyä asioihin ennen kokousta. Johtaja/rehtori ilmoittaa edellisellä viikolla muualla oleville ryhmän jäsenille käsiteltävät asiat. Muualla työskentelevät ryhmän jäsenet ovat myös velvollisia ilmoittamaan käsittelyyn haluamansa asiat johtajalle/rehtorille. Syksyn ensimmäisessä kokouksessa sovitaan ilmoittamistapa.

Oppilashuoltoryhmän kokouksesta laaditaan muistio. Muistio on salassa pidettävä asiakirja, joka säilytetään asianmukaisesti turvallisessa, lukitussa paikassa. Muistion laatimisessa tulee huomioida henkilörekisterilaki. Muistiot arkistoidaan niin, että yksittäisen lapsen tiedot ovat helposti saatavilla.

3. Lapsi-/oppilaskohtainen oppilashuoltoryhmä

Kun lapsen/oppilaan huoltajalla, esiluokanopettajalla/opettajalla tai jollakin muulla lapsen kanssa työskentelevällä henkilöllä herää huoli kasvuun, oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvästä tai siihen vaikuttavasta asiasta, hänen tulee ottaa huoli puheeksi. Yleisimmin esiluokanopettaja/opettaja on ensin yhteydessä huoltajaan ja sopii tarvittaessa tapaamisen, jossa mietitään tukitoimia asian helpottamiseksi. Tarvittaessa mukaan kutsutaan myös muita, kuten esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja, osa-aikainen erityisopettaja, johtaja/rehtori, päivähoidon edustaja, psykologi. Paikalle pyydetään ne henkilöt, joiden on tarpeellista olla mukana keskustelemassa ja sopimassa lapsen asioista. Tämä ryhmä on ns. lapsen oppilashuoltoryhmä, joka tukee lasta. Esiluokanopettaja/opettaja voi konsultoida oppilashuoltoryhmän jäseniä, mutta koko ryhmän mukana olo kaikissa palavereissa ei ole välttämätöntä, eikä edes suotavaa. Mahdollisia seuranta- ja jatkopalavereja jatkaa tämä lapsen oma oppilashuoltoryhmä, jonka kokoonpano vaihtelee tarpeen mukaan. Tapaamisia jatketaan, kunnes tilanteeseen on saatu pysyvä ratkaisu eikä seurantaa enää tarvita.

Lapsi-/ oppilaskohtainen oppilashuoltoryhmä eroaa koulun oppilashuoltoryhmästä siinä, että se käsittelee yksittäisen lapsen asioita ennalta sovitusti (verkostopalaveri). Ryhmä kokoontuu lapsen asioissa tarvittaessa ja läsnä ovat ainoastaan ne henkilöt, joiden tehtäviin lapsen asian käsittely välittömästi kuuluu. Verkostopalaverit toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajan suostumuksella tai lain niin salliessa, lapsen asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja. Yksikön esimies vastaa ryhmän toiminnan laillisuudesta ja vastuutuksesta.

5.3.3 Oppilashuollon toimijat esiopetuksessa

Rehtori/koulunjohtaja vastaa oppilashuoltotyön johtamisesta omassa koulussaan. Hän vastaa oppilashuollon toimijoiden työnjaosta ja toiminnan seurannasta ja arvioinnista. Hän toimii oppilashuoltoryhmän puheenjohtajana ja hän vastaa, että kokoontumiset järjestetään säännöllisesti. Hän huolehtii myös, että kokoontumiset noudattavat ohjeistusta osanottajien, käsiteltävien asioiden ja huoltajille tiedottamisen osalta. Rehtori/johtaja vastaa, että kokouksista laaditaan muistiot. Rehtorilla/(johtajalla on nimetty varahenkilö, joka vastaa em. asioista rehtorin/johtajan poissa ollessa.

Rehtori/johtaja allekirjoittaa esiopetuksen pedagogiset arviot ja selvitykset, tehostettua ja erityistä tukea koskevat oppimissuunnitelmat ja HOJKSit.

Esiluokanopettaja/opettaja kasvattaa, ohjaa ja opettaa lasta. Hän tukee ja vahvistaa lapsen itsetuntoa. Esiluokanopettaja huolehtii yhteistyöstä kodin, muun kouluyhteisön ja varhaiskasvatuksen kanssa, tiedottaa lasta koskevista asioista, seuraa ja arvioi esikoululaisen kasvua ja oppimista.

Esiluokanopettaja/opettaja havainnoi ja tunnistaa lapsen vaikeuksia mahdollisimman varhain ja keskustelee asiasta huoltajien kanssa. Hän käyttää eriyttämistä ja muita esiopetuksen tukimuotoja ja konsultoi tarvittaessa lapsen asioissa muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa (osa-aikainen erityisopettaja, neuvolan terveydenhoitaja, psykologi) ja ohjaa lapsen koulussa tarjottavan muun tuen piiriin.

Esiluokanopettaja/opettaja sopii yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen asian viemisestä oppilashuoltoryhmään ja osallistuu ryhmän toimintaan oman esiopetuslapsensa asian käsittelyssä. Esiluokanopettaja/opettaja osallistuu tarvittaessa yhteisiin palavereihin eri yhteistyöverkostojen kanssa.

Esiluokanopettaja/opettaja vastaa kaikille esikoululaisille tehtävän oppimissuunnitelman tekemisestä ja sen seuraamisesta ja toteuttamisesta, hän osallistuu pedagogisen arvioin, pedagogisen selvityksen, tehostettua ja erityistä tukea koskevan oppimissuunnitelman ja HOJKsin tekemiseen ja toteuttamiseen.

Vanhemmilla ja kodilla on päävastuu lapsensa kasvatuksesta ja tässä tehtävässä esikoulu tukee kotia. Oppilashuoltotyössä aloite voi tulla kotoa tai esikoulusta. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhteutuminen lapseen ja hänen perheeseensä sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Lapsen ja huoltajan näkemyksiä on kuunneltava. Esikoulun oppilashuoltotyöstä ja menettelytavoista tulee tiedottaa vanhempia heti esikoulun alkuvaiheessa. Jos vanhemmat eivät jostain syystä halua lapsensa asian käsittelyä oppilashuollollisesta, on rehtorin/johtajan tehtävä päätös asian käsittelystä ilman vanhempien suostumusta, jos se lapsen edun nimissä välttämätöntä. Vanhempien mukanaolo oppilashuoltokeskusteluissa on lapsen edun kannalta välttämätöntä. Mikäli lapsen kotona tapahtuu muutoksia, jotka saattavat vaikuttaa esikoululaisen koulunkäyntiin (esimerkiksi perhetilanteen muutokset, ero, muutto, läheisen kuolema, sairaus), tulee vanhempien tiedottaa asiasta esiluokanopettajaa/opettajaa.

Osa-aikaisen erityisopettajan tehtävät oppilashuollossa ovat pääosin samat kuin esiluokanopettajalla/opettajalla. Hänen tehtävässään korostuu erityispedagoginen asiantuntemus ja hän on keskeisessä asemassa lapsen tehostettua tukea suunniteltaessa ja sen toteuttamisessa. Osa-aikainen erityisopettaja konsultoi esiluokanopettajaa/opettajaa ja vanhempia oppilashuollollisissa asioissa. Osa-aikainen erityisopettaja seuraa ja kartoittaa lasten kasvua ja kehitystä yhdessä esiluokanopettajan/opettajan kanssa ja suunnittelee ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä.

Koulupsykologin työ painottuu esiopetukseen ja alakouluille, jotta lasten ja oppilaiden esimerkiksi sosio-emotionaaliset- ja koulunkäyntivaikkeudet tunnistettaisiin varhain ja niihin voitaisiin puuttua mahdollisimman nopeasti.

Koulukuraattori työskentelee pääasiassa isompien oppilaiden kanssa kuin esiopetusikäiset. Mutta hän konsultoi tarvittaessa esiluokanopettajaa/opettajaa esiopetus ryhmädynamiikkaan ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvissä asioissa.

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan silloin, kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Kyse on lastensuojelutyöstä, jota tehdään lastensuojelun sosiaalityössä, kun on päätetty, että lapsi tai nuori on asiakas. Lastensuojelun asiakkaiksi tullaan lastensuojeluilmoituksen kautta. (liite: laki ja ohjeet) Lastensuojelutyöntekijät osallistuvat kouluilla oppilashuoltoryhmään, kun käsitellään heidän asiakkaita.

Perheneuvola on lasten ja nuorten psyykkiseen kasvuun ja kehitykseen (tunne-elämä) sekä mielenterveyden ongelmiin erikoistunut yksikkö. Pyhäjärven perheneuvola on osa peruspalvelukuntayhtymä Selänteen psykososiaalisia palveluita. Pyhäjärven perheneuvola kuuluu Pyhäjärven mielenvireyskeskukseen ja siellä työskentelevät psykologi ja sosiaalityöntekijä sekä konsultoiva lasten/nuorisopsykiatri. Perheneuvolaan ohjaututaan yleisimmin vanhempien yhteydenoton kautta. Esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja saattaa myös ohjata nuoria arviointikäynneille. Perheneuvola osallistuu oppilaskohtaiseen oppilashuoltoryhmään silloin kun kyseessä on perheneuvolan asiakkaana oleva lapsi/perhe tai lapsen ohjaamista perheneuvolaan pidetään todennäköisenä. Koulun oppilashuoltoryhmään perheneuvolan työntekijät osallistuvat mikäli koululla ei ole käytettävissään omaa oppilashuoltohenkilöstöä (koulukuraattori / koulupsykologi.)

Kouluterveydenhoitajan tehtävänä on osallistua koulu yhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, koulun työolojen ja koulutyön terveellisyys ja turvallisuuden seuraamiseen ja edistämiseen, oppilaan hyvinvoinnin ja terveyden seuraamiseen, arviointiin ja edistämiseen. Esikoululaisten kanssa kouluterveydenhoitaja työskentelee akuuteissa tilanteissa, koska esikoululaiset kuuluvat neuvolan palvelujen piiriin.

Koulunkäyntiavustajan tehtäviin kuuluu mm. tukea tarvitsevan lapsen/ lasten avustaminen ja ohjaaminen oppimistapahtumassa ja esikoulupäivän aikana tapahtuvissa siirtymävaiheissa. Koulunkäyntiavustaja toimii esiluokanopettajan antamien ohjeiden mukaan. Erillisten esiopetusryhmien ja yhdysluokkien avustajaresurssi mietitään vuosittain loppukeväästä.

Erityisasiantuntijoita kutsutaan tilanteen mukaan oppilashuollon tueksi. Asiantuntijoiden kannanotot huomioidaan oppilashuoltotyöskentelyssä. Näitä voivat esimerkiksi olla erikoislääkäri, koululääkäri, kunnan nuorisotyö, puhe-, toiminta- tai fysioterapeutti.

5.3.4. Terveystuotohenkilöstö

Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset tarkastukset ja yksilöllinen terveystuoto järjestetään

kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina eli Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen Pyhäjärven neuvolassa. Esikoululainen voi tämän lisäksi tarvittaessa käydä esiopetuksessa ollessaan kouluterveydenhoitajan luona. Tästä voi huoltaja sopia terveydenhoitajan kanssa ja tiedottaa esiopetushenkilökuntaa asiasta. Esiluokanopettaja tai avustaja huolehtii lapsen käynnistä terveydenhoitajalla, mikäli huoltaja on estynyt. Terveydenhoitaja ottaa yhteyttä kotiin tai laittaa tiedon käynnistä kotiin. Tällainen yhteistyö on hyvin luontevaa kaikissa Pyhäjärven esiopetuspaikoissa, koska neuvolan terveydenhoitaja on pääasiallisesti sama henkilö kuin kouluterveydenhoitajakin.

5.3.5. Esiopetuksen ruokailu

Esiopetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu täysipainoinen ateria. Ruokailuhetki on tärkeä ja se tukee tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa huomioidaan sen terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutaun virkistystehtävä.

Yhteistyö esiopetuksen henkilökunnan ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kanssa on tärkeää. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

5.3.6. Esiopetuksen kuljetukset

Esiopetuksessa oleville, joiden koulumatka on kolme kilometriä tai sitä pidempi, järjestetään kuljetus. Esiopetuksessa pyritään aikataulutukset hoitamaan niin, että odotusaikoja ei tule. Jos odotusaikoja kaikesta huolimatta tulee, odotusajalle järjestetään ohjattua toimintaa opetuksen järjestäjän toimesta. Saattaminen esiopetuksen ja päivähoitoyksikköjen välillä mietitään opetuksen järjestäjän toimesta vuosittain ja asiasta keskustellaan ja sovitaan varhaiskasvatuspalvelujen edustajan kanssa.

5.3.7. Lastensuojelu

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Sen keskeisenä periaatteena on huoltajan ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista. Laki korostaa viranomaisen velvollisuutta varhaiseen puuttumiseen. Uudessa lastensuojelulaissa täsmennettiin kunnan velvollisuutta ennalta ehkäisyyn, varhaiseen puuttumiseen ja lastensuojelun järjestämiseen. Kunnilla on velvollisuus laatia lastensuojelusuunnitelma, joka tulee hyväksyä valtuustossa kerran neljässä vuodessa ja sen tulee liittyä

kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmaan. Pyhäjärvellä lastensuojelusuunnitelma on hyväksytty kaupungin valtuustossa 8.12.2008.

5.3.7.1. Mitä lastensuojelu on?

Lastensuojelun käsitteellä tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua.

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lasten suojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on myös lapselle tai perheelle järjestettävä sosiaalityö. Sosiaalityö tosin sisältyy aina lastensuojelutarpeen selvitykseen sekä muihin lapselle tai perheelle järjestettäviin avohuollon tai sijaishuollon sekä jälkihuollon palveluihin.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on kunnan peruspalveluiden piirissä, kuten lapsiperheiden kotipalvelussa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveyden huollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Näiden palveluiden toimissa havainnoidaan ja tuotetaan tietoa mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta.

5.3.7.2. Lastensuojeluilmoitus

Uuden lastensuojelulain myötä lastensuojeluilmoitusvelvollisten piiriä on laajennettu. Velvollisuus koskee mm. sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan palveluksessa olevia sekä näiden tahojen luottamustoimessa olevia henkilöitä. He ovat velvollisia viipymättä tekemään lastensuojeluilmoituksen salassapitosäännösten estämättä sosiaalihuollon vastaavalle toimielimelle, jos tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on kuitenkin kaikilla olemassa oikeus.

Lastensuojeluilmoituksen tekemisen ohjeet ja kaavake löytyvät kouluilta.

Sosiaalitoimen lastensuojelu voi ottaa lastensuojeluilmoituksena saamansa tiedon lapsen mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta. Mm oppilashuollon kautta välittyy tietoa, joka lastensuojelussa otetaan lastensuojeluilmoituksena vastaan. Lastensuojeluasiasia voi tulla vireille myös hakemuksesta.

5.3.7.3. Lastensuojeluprosessi

Lastensuojeluilmoituksen tultua arvioidaan toimenpiteiden tarve, otetaan yhteys lapsen vanhempiin ja päätetään, aloitetaanko asiassa lastensuojelun tarpeen selvitys. Tähän lain mukaan lastensuojelulla on aikaa 7 arkipäivää, vaikka kiireellisen tarpeen arvio tuleekin tehdä välittömästi. Lastensuojelussa asiakkuus alkaa, kun asiassa päätetään aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys tai asiassa ryhdytään kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin (kiireellinen sijoitus). Lastensuojelutarpeen selvityksen valmistuttua tehdään selvityksestä yhteenveto, jonka perusteella lastensuojelun asiakkuus jatkuu tai päättyy. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen lastensuojelulla on lain mukaan aikaa 3 kuukautta.

Selvityksen tekemisen jälkeen asiakkuus joko päätetään tai sitä jatketaan tekemällä lastensuojelun asiakkaalle asiakassuunnitelma, johon lapselle tai perheelle mielekkäät tukitoimet kirjataan ja tukitoimet aloitetaan. Tukitoimia, joita lastensuojelu asiakkuuden alkaessa tarjoaa, ovat avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus tai huostaanotto. Lastensuojelulaki korostaa avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta ja lain mukaan sosiaalihuollosta huollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä viipymättä avohuollon tukitoimiin, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa.

5.3.7.4. Toimenpiteet

Avohuollon tukitoimia toimia ovat 1) toimeentulon ja asumisen turvaaminen, 2) tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämisessä, 3) lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä 4) tukihenkilö tai -perhe, 5) lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, 6) perhetyö, 7) koko perheen sijoittaminen perhe- tai laitoshoitoon, 8) vertaisryhmätoiminta, 8) loma- ja virkistystoiminta sekä 9) muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet.

Selänteiden lastensuojelussa Pyhäjärvellä tällä hetkellä on resursseja 1,5 perhetyöntekijälle, kahdelle sosiaalityöntekijälle sekä 1,5 sosiaaliohjaajalle. Koulujen kautta tuleviin asiakkuuksiin lastensuojelu voi tarjota mm. perhetyön tukea. Perhetyötä voidaan tarjota lapsiperheelle elämänhallinnan horjuessa erilaisissa perhettä kohtaavissa haastavissa elämäntilanteissa, niin yllättävissä kriisi- tai muutostilanteissa kuin muissakin ongelmatilanteissa. Se on mm. tukea vanhemmille heidän kasvatustehtävässään, ja lapselle hänen hyvinvointiaan tukevan toiminnan järjestämistä. Perhetyö on usein käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä. Sitä tehdään yhteistyössä perheen kanssa ja keskeistä on lapsen edun turvaaminen. Osana lastensuojelutyötä perhetyö ei ole pelkästään tukea, vaan kontrollin elementti on aina myös läsnä. Sille on ominaista lähelle asiakasta viety ja perheen omia voimavaroja tukeva työskentely. Perhetyöntekijä voi olla myös lapsen tukihenkilö ja silloin perhetyöntekijä keskittyy tarpeen mukaan lapsen koulutehtävissä auttamiseen, koulunkäynnin

tukemiseen esim. tilapäisesti olemalla mukana lapsen kouluunlähtötilanteissa aamuisin, tai muulla tavoin rinnalla kulkijana elämän haasteissa.

Sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat tekevät lastensuojelutarpeen selvitykset ja suunnittelevat lasta ajatellen mielekkäimmät tukimuodot. Lapsi tai perhe voidaan ohjata myös peruspalveluiden mm. perheneuvolan, päihdepalveluiden tai terveydenhuollon palveluiden piiriin. Yhteistyö koulun (opettajat, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja ja koulupsykologi) ja perheneuvolan kanssa on työssämme keskeistä. Huolella tehty lastensuojelutarpeen selvitys on jo interventio lapsen ja perheen elämään ja jo selvitystyön aikana lapsen ja perheen tilanteeseen voidaan saada positiivisia muutoksia.

Joissakin tilanteissa lapsen etu vaatii sijoituksen avohuollon tukitoimenpiteenä, kiireellisenä sijoituksena tai huostaanoton. Sijoitus avohuollon tukitoimena voidaan tehdä tuen tarpeen arvioimiseksi, kuntouttavana perhehoitona tai laitoshoitona yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa.

Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12-vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen: 1) lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, 2) lapsen kuntouttamiseksi, tai 3) lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Kun lapsi on sijoitettu yksin, sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot on arvioitava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta.

Lasta ei voida kuitenkaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, mikäli huostaanoton edellytykset täyttyvät. Lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavilla teoilla. Huostaanoton ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, 1) jos avohuollon tukitoimen eivät olisi lapsen edun mukaisia huolenpidon totuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja 2) sijaishuollon arvioidaan edistävän lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia.

Lapsen huostaanotto tehdään toistaiseksi ja se päättyy viimeistään lapsen täyttäessä 18 vuotta. Huostaanotetulle lapselle kuitenkin täytyy tehdä asiakassuunnitelman tarkistus vuoden välein, jossa tulee arvioida, ovatko huostaanoton kriteerit edelleen voimassa. Sijaishuollon päättymisen jälkeen tai vähintään puoli vuotta kestäneen avohuollon sijoituksen jälkeen nuorella on oikeus jälkihuoltoon. Jälkihuolto päättyy 21 ikävuoteen tai viiden vuoden kuluttua ajankohdasta kun lapsi on sijoituksen jälkeen ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana.

5.3.8. Turvallisuuden edistäminen

Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa koulu yhteisön toimintakulttuuria. Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Tällöin huolehditaan oppilaan ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa. Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla koulurakennukseen, opetustiloihin, opetusvälineisiin, opetuksen järjestämiseen, opetustilanteisiin, ulkoilutilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan opetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

- Kouluilla on koulun turvallisuuteen, hätätilanteisiin ja työsuojeluun liittyvät suunnitelmat ja ohjeet (pelastussuunnitelma, opetussuunnitelman oppilashuollon osuus sekä työsuojeluohjelma).
- Psyykkisen tuen järjestämiseksi kouluilla on kriisisuunnitelma.
- Oppilaita suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä KiVa koulu – ohjelmaan sitoutumalla (toimintamalli ja KiVa - tunnit). Em. asioita ei hyväksytä, tilanteisiin puututaan aina heti ja asia hoidetaan loppuun asti.

Parasta ennaltaehkäisyä ovat kiusaamisen vastustaminen, kaikkien aikuisten sitoutuminen, kodin ja koulun yhteistyö, ajan tasalla olevat järjestyssäännöt ja riittävä valvonta välitunneilla ja tiloissa, joissa oppilaat ovat.

- Koulurauha julistetaan syksyllä koulun alkaessa.
- Koulupoliisi pitää oppitunteja (ennaltaehkäisy) ja koulupoliisin kanssa tehdään yhteistyötä, johon myös esikoululaiset osallistuvat.

Kouluilla huolehditaan suunnitelmien mukaisesti siitä, että yllämainitut toimintaohjelmat ovat päivitetty ja että niitä päivitetään asianmukaisesti sekä henkilökunta on perehtynyt niiden sisältöihin.

5.3.9. Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Sanastoa

Henkilötieto Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikenlaisia luonnollista henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi (Henkilötietolaki 3§). Oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

Arkaluonteinen henkilötieto Arkaluonteisten henkilötietojen käsittely on kielletty. Arkaluonteisina tietoina pidetään henkilötietoja, jotka kuvaavat mm.

- Henkilön rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta
- Henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta tai häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimenpiteitä
- Henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia (Henkilötietolaki 11§)
- Arkaluonteista tietoa saa käsitellä asianosaisen nimenomaisella suostumuksella (Henkilötietolaki 12§)
- Arkaluonteinen tieto on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole perustetta (Henkilötietolaki 13§)

Henkilörekisteri Henkilörekisterillä tarkoitetaan käyttötarkoituksensa vuoksi yhteenkuuluvista merkinnöistä muodostuvaa henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, joka on järjestetty kortistoksi, luetteloksi tai muulla näihin verrattavilla tavoilla siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti (Henkilötietolaki 3§). Koulussa tällaisia rekistereitä ovat oppilasrekisteri ja kouluterveydenhoitajan asiakasrekisteri ja oppilashuollon rekisteri.

Rekisteriseloste Rekisterinpitäjän (tässä tapauksessa koulutuksen järjestäjän) tulee laatia rekisteriseloste, mistä tulee ilmetä mm. rekisterinpitäjän yhteystiedot, henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja mihin tietoja luovutetaan. (Henkilötietolaki 10§, ohjeita www.tietosuojavaltuutettu.fi)

Tarkastusoikeus Jokaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tietää, mitä häntä koskevia tietoja henkilörekisteriin on tallennettu (Henkilötietolaki 26§).

Asiakirja Asiakirja on kirjallinen tai kuvallinen esitys tai tietokoneella, äänen- tai kuvantoistolaitteella selville saatava viesti. Kun asiakirja on viranomaisen hallussa, puhutaan viranomaisen asiakirjasta (Julkisuuslaki 5§).

Salassa pidettävät viranomaisten asiakirjat mm.

- Asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta
- Oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat.
- Oppilaan koesuoritukset
- Oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksien sanallista arviointia sisältävät asiakirjat

- Asiakirjat, jotka sisältävät mm. tietoja henkilöiden elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista (Julkisuuslaki 24§)

Viranomaisen voi antaa tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, kun

- Tiedon antamisesta on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty
- Se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa (Julkisuuslaki 26§)

Salassapito ja vaitiolovelvollisuus Salassapidolla tarkoitetaan sekä asiakirjan pitämistä salassa että kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta ja kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi (Peltonen 2011). Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa on päättynyt. (Julkisuuslaki 23§)

Salassapito koulun sisällä

Opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, oppilaitosten henkilöstö ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvottomasti sivullisille ilmaista, mitä he ovat koulutukseen liittyviä tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää oppilaiden tai oppilaitoksen henkilöstön taikka heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista (elintavoista, osallistumisesta yhdistystoimintaan, vapaa-ajan harrastuksista ja perhe-elämästä) ja taloudellisesta asemasta.

Oppilasta koskevia salassa pidettäviä tietoja saavat vain ne opettajat ja muut henkilöt, esim. oppilashuoltohenkilöstö ja kouluavustajat, jotka tarvitsevat ko. tietoja tehtäviä hoitaessaan.

Oppilaitoksessa salassapitovelvollisiksi säädettyt henkilöt sekä kouluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat antaa sekä toisilleen että koulutuksesta vastaaville viranomaisille tietoja, jotka ovat välttämättömiä opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta. Salassa pidettävän tiedon haltija ratkaisee, tarvitseeko joku muu välttämättä tietoa opetuksen järjestämiseksi. Kenelläkään ei ole ehdotonta oikeutta saada tietoa eikä sitä voida keneltäkään vaatia. Opetuksen kannalta välttämätöntä tietoa ei ole kuvattu lainsäädännössä. Tiedonhaltijan on tehtävä arviointi tiedon tarpeellisuudesta.

Kouluterveydenhoitaja on velvollinen pitämään salassa työssään saamansa tiedot (Laki terveydenhuollon henkilöstöstä 17§). Myös koulukuraattori ja koulupsykologi ovat velvollisia pitämään salassa asiakkaittensa tiedot.

Oppilashuoltoryhmä ja salassapitovelvollisuus

Oppilashuoltoryhmä käsittelee salassapidon kannalta kahdentyyppisiä asioita. Yleisten, koulun ja sen toiminnan kehittämiseen kohdistuvien asioiden käsittelyyn saavat osallistua kaikki halukkaat ilman salassapitosäädösten huomioimista.

Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä lasta/oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua vain ne lapsen/oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori/ koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaanopettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös oppilaanohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Oppilashuoltoryhmän toiminnasta vastaava koulunjohtaja/rehtori vastaa siitä, että oppilaan asian käsittelyyn osallistuvat vain siihen oikeutetut henkilöt.

Oppilashuoltoryhmän jäseniä sitoo salassapitovelvollisuus. Oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on kuitenkin oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja tämän lain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. (Perusopetuslaki 40§)

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen/ oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon.

Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestäjän kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta (Perusopetuslaki 40§).

Moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä tapahtuva tietojenvaihto on säädetty uudessa opetussuunnitelmassa. Sen mukaan opetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta oppilaan opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä. (Perusopetuslaki 41§)

Oppilashuoltotyö ja yhteistyö huoltajien kanssa

Oppilashuoltotyöstä ja oppilashuoltoryhmän toiminnasta tiedotetaan huoltajille. Pyhäjärvellä tiedottaminen tapahtuu esim. syksyn vanhempainilloissa, tiedotteilla ja kaupungin sekä koulujen nettisivuilla.

Oppilashuoltotyötä tehdään yhteistyössä lapsen/oppilaan ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltotyön käytänteet laaditaan koulukohtaisesti sellaisiksi, että keskustelu lapsen/oppilaan ja huoltajien kanssa aloitetaan välittömästi ensimmäisten huolenaiheiden ilmaannuttua.

Jos asioiden käsittely etenee moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään, siihen pyydetään huoltajan lupa. Lupa pyydetään ennen ensimmäistä asian käsittelyä ja se kattaa kaikki yhden lukuvuoden aikana, samaan asiaan liittyvät oppilashuoltoryhmän palaverit. Jos em. asian käsittely päättyy ja myöhemmin on tarvetta ottaa uusi saman oppilaan asia oppilashuoltoryhmään, siihen pyydetään uusi lupa. Lupa koskee oppilashuoltoryhmässä käsiteltäviä salaisia tai arkaluonteisia asioita. Lupapyyynnön tulee olla yksilöity eli luvan pyytäjän ja antajan on määriteltävä täsmällisesti kenelle viranomaiselle tiedon voi antaa, minkä tietojen antamiseen ja missä yhteydessä suostuu. Lupa on voimassa kyseisen asian käsittelyajan tai korkeintaan lukuvuoden loppuun. Lupa pyydetään kirjallisesti (paperilla tai WILMAssa) ja se liitetään muistioon. Jos asia tulee käsittelyyn kiireellisesti, lupa voidaan pyytää myös suullisesti, mutta se on kirjattava muistioon.

Oppilaan huoltajalle tulee antaa tietoa oppilasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys oppilasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa.

Ilman lupaa voidaan käsitellä opiskelun järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot, mutta näissäkin tilanteissa pyritään toimimaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Huoltaja ja oppilas voidaan pyytää mukaan oppilashuoltoryhmän palaveriin.

Oppilashuoltoryhmän palavereissa käsiteltävät asiat suunnitellaan etukäteen ja niistä laaditaan asialuettelo. Jos asialuetteloissa on yksittäisiin oppilaisiin liittyviä tietoja, ne ovat salaisia.

Oppilashuoltoryhmän palavereista kirjoitetaan muistio. Siinä pitää olla kirjattuna seuraavat asiat:

- asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet ja mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu

Muistiot ovat salaisia ja ne pitää säilyttää asianmukaisesti. Muistiot järjestellään henkilön mukaan, mikä helpottaa yksittäisen oppilaan tilanteen seuranta. Tällöin muistioista muodostuu henkilörekisteri ja siitä on tehtävä rekisteriseloste. Arkistointiaika on Pyhäjärvellä sovittu oppivelvollisuusaika+10 vuotta. Muistiot tulee arkistoida siten, että ne voidaan helposti tuhota arkistointiajan jälkeen. Tuhoaminen tulee tehdä erityistä huolellisuutta noudattaen.

Muistiot ovat virallisia asiakirjoja, joihin asianomainen voi pyynnön esitettyään tutustua.

Oppilashuoltopalaveriin osallistuvat voivat tehdä omia työmuistiinpanoja, joiden säilyttämisestä he ovat vastuussa. Jos muistiinpanoihin ei liitetä rekisterinomaista luettelointia päivämäärineen ja toistuvine käsittelyineen, ne ovat epävirallisia eikä asianosaisella ole niiden näkemiseen oikeutta.

Tiedonsiirto oppilaan vaihtaessa koulua

Jos lapsi/ oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen tai toimintaan, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Tiedonsiirtovelvoite koskee siis esi- ja perusopetusta sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Salassa pidettäviä tietoja ei voida, ilman huoltajan suostumusta, antaa oppilaan siirtyessä muuhun kuin perusopetuslain mukaiseen opetukseen, esimerkiksi lukioon tai ammatilliseen koulutukseen.

5.3.10. Nivelvaiheet

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alakouluun pyritään saamaan mahdollisimman joustavaksi. Uuteen toimipaikkaan, ryhmään ja opettajaan tutustutaan etukäteen ja erityistarpeet kartoitetaan mahdollisuuksien mukaan jo ennen koulun esiopetuksen alkamista.

1. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Ennen esiopetuksen alkua edellisenä keväänä järjestetään siirtopalaveri (kts kohta 5.2.2.).

Mikäli esikoululainen vaihtaa kesken toimikauden esiopetusryhmää, pidetään opettajien kesken palaveri, jossa tuleva opettaja saa tarvitsemansa tiedot lapsesta. Mikäli palaverin pitäminen on mahdotonta esimerkiksi paikkakunnalta muuton vuoksi, laitetaan tiedot uuteen esiopetuspaikkaan kirjallisena postitse ja tästä tiedotetaan huoltajia.

2. Esiopetuksesta perusopetukseen

Esikoululaisen siirtyessä ensimmäiselle luokalle pidetään siirtopalaveri, jossa tuleva luokanopettaja saa tarvitsemansa tiedot tulevista oppilaistaan. Mukana ovat esiluokanopettaja, osa-aikainen erityisopettaja, tuleva luokanopettaja ja terveydenhoitaja. Huoltajat tietävät palaverista etukäteen ja voivat esittää esille tuotavia asioita omasta puolestaan. Kouluun tutustumispäivä on toukokuussa.

Kyläkouluilla esikoululaiset ovat alkuopetuksen luokissa, joten yhteispalaveria ei tarvita. Osa-aikainen erityisopettaja tekee koosteen tutkimustuloksistaan ja testeistä luokanopettajalle. Erillistä kouluun tutustumispäivää ei ole.

Osa-aikainen erityisopettaja tekee koosteen tutkimustuloksistaan lasten huoltajille ja tarvittaessa on valmis kertomaan tekemistään tutkimuksista heille henkilökohtaisesti tai puhelimitse.

6. ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN (saamen-, romani- ja viittomakielinen esiopetus) SEKÄ ERITYISEN KOULUTUSTEHTÄVÄN MUKAINEN ESIOPETUS, VIERASKIELINEN ESIOPETUS (maahanmuuttajien esiopetus) JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY

Jos esikoululainen kuuluu johonkin edellä mainituista erityisryhmistä, tämä huomioidaan lapsen kasvatuksessa ja opetuksessa. Esiopetus perustuu heidänkin kohdallaan Pyhäjärven kaupungin esiopetussuunnitelmaan soveltuvin osin ja tapahtuu olemassa olevissa esiopetusryhmissä.

Opetushenkilökunnan tulee hankkia ja saada tarvittavaa tietoa, jotta lapsi saisi tarvitsemansa opetuksen, unohtamatta toisaalta pyhäjärvisen identiteetin esille tuomista. Esiopetuksessa annetaan lapselle mahdollisuus oman kulttuuristaustansa ja -perintönsä tutustumiseen ja sitä kautta sen kunnioittamiseen ja osittaiseen omaksumiseen. Samalla hänen ryhmäytymistään esiopetusryhmään tuetaan ja sosiaalisia suhteita vahvistetaan.

Lapsen perheen kanssa tehtävä yhteistyö korostuu, koska lapsen perhe ja huoltaja ovat parhaita asiantuntijoita lapsensa ja oman kulttuuritaustansa kohdalla ja pystyvät antamaan tarkkaa tietoa käytännön asioista ja tarpeista.

Esiopetuksen eri tukimuodot on otettava käyttöön heti, kun pienintäkin tarvetta ilmenee ja arvioinnin tulee olla säännöllistä ja tiivistä. Opetuksen järjestäjän on järjestettävä tarvittavat apukeinot, kuten esimerkiksi kielitaitoinen tai viittomakieltä osaava työntekijä.

7. ARVIOINTI

Esiopetuksen arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen tavoitteet ja lapsen esiopetussuunnitelmaan ja mahdolliseen oppimissuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tavoitteet toteutuvat.

Arviointi on parhaimmillaan jatkuvaa opettajan ja lapsen kesken tapahtuvaa vuorovaikutteista keskustelua työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan myös opettajan, huoltajien ja lapsen kanssa käytävissä keskusteluissa.

Erillisissä esiopetusryhmissä huoltajien ja lapsen kanssa tehdään esiopetussuunnitelma jokaiselle esikoululaiselle syyslomaan mennessä ja yhdistelmäluokissa vuoden vaihteessa. Tällöin arvioidaan esiluokanopettaja/opettajan, lapsen ja huoltajan kanssa lapsen siihenastista kasvua ja oppimista ja kirjataan kasvun ja oppimisen tavoitteita. Keväällä ennen esiopetuksen päättymistä käydään arviointikeskustelu myös yhdessä jokaisen lapsen ja huoltajan kanssa. Tällöin arvioidaan syyslukukaudella kirjattujen tavoitteiden toteutumista. Tarvittaessa yksittäisen lapsen kasvua ja oppimista arvioidaan yhdessä huoltajan kanssa useamminkin. Jos lapsella on tehostetun- tai erityisen tuen tarvetta, hänen kasvuaan ja oppimistaan arvioidaan säännöllisesti oppimissuunnitelmaan kirjatun rytmin mukaisesti yhdessä huoltajan ja muiden asianosaisten kanssa.

Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä

tukee lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin etenemistä ei yksistään tavoitteiden saavuttamista.

Esiopetuksen päättyessä lapselle annetaan osallistumistodistus.